

OVERDENKING

We vallen vandaag middenin het verhaal van Ester. Een Bijbelboek waarover is gediscussieerd of het wel in de canon opgenomen moest worden, want in al die tien hoofdstukken komt de naam van God niet één keer voor, en dat kan toch eigenlijk niet – hoort het dan wel thuis in de Bijbel?

De eerste drie hoofdstukken beschrijven de gang van zaken in het Rijk van de Meden en de Perzen, waar de joden als ballingen terecht zijn gekomen. Plaats van handeling is het paleis van Koning Ahasveros in de stad Susa. Deze machtige koning wordt hier op een heel subtiele manier neergezet als een zwakkeling, die met alle winden meewaait. Niet goed en niet slecht, maar slap en besluiteloos. Een in wezen ongevaarlijke man, maar zodra zo iemand macht krijgt wordt hij heel gevaarlijk. Want het is maar net welke adviseur hem wat influistert. En helaas geeft deze zwakke koning bijna alle macht in handen van Haman de Agagiet. Agag was de koning van Amalek ten tijde van Saul en de vijandschap tussen de Israëlieten en de Amelekieten dateert al van de tijd van de uittocht. Amelek viel toen het volk op laffe wijze aan in de achterhoede. Sindsdien staat het symbool voor al wie het voortbestaan van Israël bedreigt. De koning verheft juist deze nakomeling van de Amelekieten boven alle rijksgroten aan zijn hof, zo vertelt het verhaal. Iedereen moet buigen voor hem en zijn macht.

En ja hoor, natuurlijk is er dan een die dat niet doet, dat is de jood Mordechai. En dat kan iemand als Haman absoluut niet verdragen. Wonderlijk is dat, dat die erkenning zo veel betekent voor iemand in zo'n hoge positie dat ook een machteloze vluchteling die helemaal niets voorstelt zijn macht erkennen moet. Als hij echt sterk stond zou hem dat helemaal niets uitmaken. Maar dat is de ellende met veel machthebbers, ze staan helemaal niet sterk, ze zijn helemaal niet groot, ze zijn diep in hun hart zwak en klein en bang. Er hoeft er maar één te zijn die een kritische vraag stelt of de angst en onzekerheid laaien hoog op en dan kennen ze geen enkele maat meer. Omdat er een jood is, Mordechai, die niet voor deze ene Haman wil buigen, moet er een heel volk worden uitgeroeid. Aan de koning wordt het gepresenteerd als een aantrekkelijke maatregel die hem rijk zal maken. En zo krijgt Haman de ruimte om dit krankzinnige plan uit te voeren. Vandaag een week geleden was er de nationale Holocaustherdenking waar werd stil gestaan bij het slagen van een al even krankzinnig plan van een zieke geest, met alle gevolgen vandien.

De gang van zaken die in die eerste drie hoofdstukken van dit bijzondere actuele verhaal beschreven wordt is dat mensen niet meer dan een speelbal zijn van een wreed lot. Letterlijk, want Haman heeft de dag die voor de Joden zo noodlottig zal worden bepaald door het lot te werpen, het *pur* – het woord *Purim* van het *Purimfeest* komt er vandaan.

De boodschap lijkt te zijn: het lot regeert, wat er met mensen gebeurt is volstrekt willekeurig. God blijft buiten beeld. Geen wonder dat zijn Naam in het verhaal niet voorkomt.

Maar in ons hoofdstuk vindt een wending plaats. Het begint met de diepe ontredde-ning als deze wet bekend gemaakt wordt, niet alleen onder de joden zelf, maar, en dat is opvallend en bemoedigend, ook onder de autochtone bevolking. Alle mensen zijn geschokt door deze krankzinnige wet, heel de stad Susa is in rep en roer. Oké, dat is natuurlijk mooi, dat mensen dit zo ervaren en meeleven met de joden, maar wat kunnen ze beginnen? Staat niet iedereen machteloos?

Het wonderlijke is dat er in tijden van onderdrukking altijd moedige mensen opstaan die weigeren juist dat te geloven. Dat er dan mensen zijn die middenin de onmogelijkheden van de situatie op zoek gaan naar een of andere mogelijkheid. Mensen die niet willen buigen voor de almacht van wreedheid en willekeur, maar rekenen met nog een ander soort macht.

Alleen al in dat zoeken naar en rekenen met is iets van God te vinden, of zijn Naam nu genoemd wordt of niet.

Wie weet ben je juist koningin geworden met het oog op een tijd als deze. Het is met dit argument dat Mordechai Esther uiteindelijk over de streep trekt. In dit verhaal over onderdrukking en wrede willekeur doet daarmee ineens iets heel anders zijn intrede: roeping. Het is natuurlijk een echo van het andere verhaal van wreedheid en onderdrukking van het joodse volk in Egypte. Ook toen klonk er een roep, tot iemand wiens leven een vergelijkbare bijzondere loop had genomen die hem ook aan het hof van een koning terecht had doen komen, Mozes. Daarmee verschijnt het leven ineens in een heel ander licht. Als een roep waarop antwoord wordt gevraagd. Ester hoort de roep die tot haar komt via de stem van haar oom Mordechai. Ze antwoordt, -en het is een echo van het antwoord dat Abram, vader van alle gelovigen gaf, de eerste keer dat in de Bijbel een mens het leven had leren verstaan als een roeping in plaats van als een blind lot. Ze zegt: *Hier ben ik.*

Evenmin als Mozes dat deed zegt Ester dat meteen. Eerst schrikt ze terug voor deze ongelooflijke verantwoordelijkheid— een woord waarin ook dat *antwoord geven* inzit, en voor het enorme risico. En ze geeft dat antwoord ook niet blind: *Kom ik om dan kom ik om*, zegt ze, realistisch beseffend dat dat de verschrikkelijke uitkomst kan zijn. Maar toch zegt ze: hier ben ik, toch stelt ze zichzelf beschikbaar. Zoals mensen in de Tweede Oorlog deden toen zij geloofden dat er in de onmogelijke situatie waarin zij verkeerden een bepaalde roep te horen was en die zichzelf beschikbaar stelden om anderen te helpen, met alle risico vandien.

Ester geeft dit antwoord omdat ze uiteindelijk niet anders kan en niet anders wil. Hoe kan ze zelf veilig in haar paleis blijven zitten terwijl daarbuiten haar volk wordt

uitgeroeid? En hoe veilig is ze dan werkelijk? Ze weet dat nu ze eenmaal die roep heeft gehoord ze er ook nooit meer los van zal komen. En dan ontwikkelt ze ineens een enorme daadkracht en geeft blijk van een bijzondere slimheid. Het bescheiden meisje Ester, dat tot dusver alleen maar deed wat anderen haar opdroegen; haar oom, die haar als pleegdochter heeft opgevoed en van een afstand ook in het paleis blijft coachen en haar echtgenoot, de koning. Hun wil was haar wet. Ineens is zij het die zegt wat er moet gebeuren en haar oom opdrachten geeft: *Roep alle Joden die in Susa wonen bij elkaar en vast voor mij*. Daarmee maakt ze ook heel duidelijk: ik mag dan een sleutelpositie hebben, ik kan dit echt niet alleen, ik heb jullie allemaal nodig.

Soms zijn er momenten waarop je ineens weet: nu komt het erop aan, ik ben hier niet voor niets nu. Weglopen kan niet meer, opzij kijken, afschuiven op een ander ook niet, nu wordt er van mij iets gevraagd. En het kan soms ook nodig zijn dat er even een ander is die dat tegen je zegt: Jij bent daar niet voor niets, nu. Dat je dat duidelijk ziet en aanvaardt en als het ware omarmt. Het is niet voor niets dat ik hier werk, hier ben, dat deze mens op mijn pad kwam. Deze roep komt op mij af. En het is aan mij om antwoord te geven.

Maar wat even belangrijk is, bij dat antwoord geven, is heel goed te weten dat je altijd anderen nodig hebt en dat het nooit zo is dat alles alleen van jou afhangt. Zo te denken is een enorme valkuil. Antwoord geven, beschikbaar zijn is alleen mogelijk in het je werkelijk verbonden weten met anderen -en met de Ander met een hoofdletter, van wie de Naam in dit verhaal niet genoemd wordt.

God afwezig in dit verhaal? Er klinkt geen stem uit de hemel. Maar ik denk dat Hij volop aanwezig is. Iemand zei eens heel treffend en ik moet er vaak aan denken: God is altijd iets van *en toch*.

Ik geloof dat God aanwezig is in de roep die klinkt en ook wordt verstaan, hier in dit verhaal en in zoveel andere situaties. Dat God aanwezig is in het moedige antwoord van deze jonge vrouw en in het vasten en bidden en hopen, het niet opgeven, van al die mensen. Daar gaat een bijzondere en overweldigende kracht vanuit, die dwars ingaat tegen de blinde willekeur van het wrede lot dat deze mensen treft. Dat lot dat soms zo almachtig lijkt, en dat ook heel veel bepaalt, maar niet alles. Want er is een tegenkracht aan het werk:

*Zijn woord wil deze wereld omgekeerd
Dat lachen zullen zij die wenen.
Dat wonen zal wie hier geen woonplaats heeft
Dat dorst en honger zijn verdwenen (.....)
Wie denken durft dat deze droom het houdt (...)
die zal zijn ogen niet geloven.*

